

Toespraak Anja van der Starre bij plaquette, tijdens herdenkingsbijeenkomst '70 jaar Merwederazzia' op vrijdag 16 mei 2014

Het is hier vandaag, op deze plaats, iets drukker dan gebruikelijk op vrijdagmiddag. Dat heeft een reden, u bent hier vandaag naar toe gekomen om te herdenken.

U bent hier om te herdenken dat het vandaag exact 70 jaar geleden op deze plek ook een drukte van belang was. Evenals op het plein van de School met de Bijbel in Hardinxveld. Op beide plaatsen stond toen een grote groep jonge mannen in de leeftijd van 18 t/m 25 jaar.

Naarmate de dag vorderde, nam het aantal verder toe. Bij elkaar waren het er honderden. Deze jonge mannen stonden er niet vrijwillig. Ze waren die dag allen opgepakt door de bezetter. Zij waren het slachtoffer van een grote vergeldingsrazzia, die zich tot zelfs in Werkendam uitstrekte.

16 Mei 1944 viel op een dinsdag. Een doodgewone doordeweekse dag, al was het dan in oorlogstijd, zo gewoon is dat natuurlijk niet. Ik heb me laten vertellen, dat het een koele, maar zonnige dag was.

Hoewel de spanning na de moord op Wouter Smit en de aanslag bij de Helsluis waarbij twee NSB-ers gedood werden, in de dorpen voelbaar was, had niemand een vermoeden van het drama wat zich deze dinsdag zou gaan voltrekken. In de straten wemelde het al vroeg van de Duitsers. Soldaten van de Wehrmacht, maar ook de Grüne Polizei en SS-ers waren in de dorpen aanwezig op zoek naar hun prooi: mannen in de leeftijd van 18 tot en met 25 jaar oud. Blootgesteld aan de zuiverste vorm van willekeur werden ze lukraak opgepakt. Thuis, op weg naar het werk, naar school, werkend op het land, reizend in de trein. Overal vandaan werden ze weggeplukt. Al met al moet het een bizar schouwspel geweest zijn.

Een Sliedrechts meisje van 12 jaar uit de Wilhelminastraat speelde op straat. Hoewel haar moeder haar op het hart gedrukt had in de buurt te blijven, zag ze in de Kerkstraat een behoorlijke oploop. Wat was er aan de hand? 'Bij de kerk staan een heleboel mannen' zo werd er verteld 'en dat voorspelt niet veel goeds'. Dat meisje van 12 was mijn moeder, Leny Parel. Ze voelde de spanning van iets wat groter was dan wat ze tot dan toe had meegemaakt in haar leven. De mannen waren vanaf de Kerkstraat niet te zien en dichterbij komen kon en durfde ze niet.

Ze wist toen nog niet dat Piet, de 24-jarige jongste broer van haar vader één van de opgepakte mannen was. En ze had werkelijk geen flauw benul dat ook een zekere Bas van der Starre daar stond, haar latere man, zich afvragend wat zijn lot zou zijn. Net als alle andere mannen die er stonden.

Wij staan hier in de wetenschap dat we straks allemaal weer naar huis gaan. Dat vooruitzicht hadden de gijzelaars toen niet. Vanaf het moment dat ze werden opgepakt, was hun toekomst ongewis. Na een lange dag op de verzamelplaatsen, gingen de mannen 's avonds in overvalwagens op weg naar het gevreesde Kamp Amersfoort. Voor veel van hen volgende een week of zes later transport naar Duitsland, waar het beslist niet beter was. 26 gijzelaars hebben het leven gelaten ten gevolge van de geleden ontberingen. De andere gijzelaars kwam lichamelijk en soms ook geestelijk beschadigd terug. Al met al een ingrijpende geschiedenis, die in het leven van velen hier aanwezig ook vandaag nog voelbaar is.

Vorige week nog kreeg ik het volgende bericht van een kleindochter van één van de gijzelaars: 'Ook op mij heeft dit verhaal diepe indruk gemaakt. Mijn opa heeft echt zijn hele leven een trauma overgehouden van Kamp Amersfoort. Het drukte ook best een stempel op onze hele familie. Gek he, ook een paar generaties verder dreunt zoiets nog door'.

Zo gek is dat niet, haar verhaal staat niet op zichzelf. Daarom is het goed dat u hier vandaag aanwezig bent!

Met elkaar houden wij de geschiedenis van de Merwedegijzelaars in ere. Wij staan vandaag even stil bij die geschiedenis, die ook op ons leven in meer of mindere mate een stempel heeft gedrukt. Wij zijn door het lot van alle opgepakte mannen met elkaar verbonden.

Enkele mannen die er destijds bij waren, staan hier vandaag weer. Dat zal niet makkelijk voor u zijn, maar dat wij hier nu met elkaar gedenken en herdenken vind ik ook een hoopgevende gedachte.

Voordat we overgaan tot de kranslegging, wil ik graag het volgende korte gedicht van een oud-gevangene, de heer G. Pit jr., voordragen:

*Ons vonnis werd in feite levenslang
Omdat niet één van ons ooit kan vergeten,
de tijd, dat hij gevangen heeft gezeten
en soms, in lange nachten, zijn wij bang!*

Eén van de mannen die hier 70 jaar geleden stond, was Klaas Görtemöller. Klaas was destijds 24 jaar en een van de weinige mannen, die reeds getrouwd was en kinderen had. Klaas en zijn vrouw hadden er drie: de jongste zoon Teus was een baby van nog geen jaar toen zijn vader werd weggevoerd om nooit meer terug te komen.

De baby van toen is inmiddels een man van 70. Teus heeft zijn vader nooit gekend. Het leek ons passend hem te vragen vandaag de krans te willen leggen.